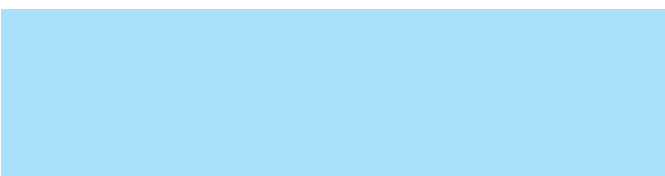

यस प्रकाशित पुस्तकमा उल्लेख गरिएको विषयमा कुनै
अस्पष्टता हुनगएमा अङ्ग्रेजी भाषामा प्रकाशित भएको पुल
पुस्तक ILO C ILO - र IDWN लाई हेर्नु होला ।

२

घरेलु श्रमसंबन्धी
आइएल्ओ महासन्धि १८९

(पारित मिति : १६ जुन २०११)

घरेलु श्रमिक सम्बन्धी महासन्धि, २०११

घरेलु श्रमिकहरूका लागि सम्मानित श्रम सम्बन्धी महासन्धि

महासन्धि : सि. १८९, स्थान : जेनेभा

पारित मिति : १६:०६:२०११, बैठक नं.: १००

अन्तर्राष्ट्रिय श्रम कार्यालयको कार्य समितिद्वारा जेनेभामा आयोजित अन्तर्राष्ट्रिय श्रम सङ्गठनको साधारण सभा, १ जुन २०११ का दिन यसको १००औं भेला गर्दै र,

आधारभूत सिद्धान्त र श्रमको अधिकार सम्बन्धी आइएलओ घोषण पत्र र न्यायपूर्ण विश्वव्यापीकरणका निम्ति सामाजिक न्याय सम्बन्धी आइएलओ घोषण पत्रका लक्ष्यहरूका उपलब्धिहरू मार्फत् सबैका लागि सम्मानजनक कामलाई प्रवर्द्धन गर्ने अन्तर्राष्ट्रिय श्रम सङ्गठनका प्रतिबद्धतालाई मनन गर्दै र,

पारिवारिक जिम्मेवारी सहित महिला र पुरुष कामदारले बढ्दो रूपमा कामको अवसर पाउने स्थिति, वृद्धवृद्धा, अपाङ्गतामा रहेकालाई हेरचाह गर्न पाउने फराकिलो अवसर र स्वदेश तथा देश देशबिच उल्लेख्य आयस्रोत स्थानान्तरण हुने स्थिति समेत समावेश गरी विश्व अर्थतन्त्रमा घरेलु श्रमिकहरूको महत्वपूर्ण योगदानको कदर गर्दै र,

घरेलु श्रमको अवमूल्यनको निरन्तरता र यो अदृश्य भइरहेको र यसलाई मुख्यतया महिला तथा बालिकाहरूले धानिरहेको, महिला र बालिकाहरूमध्ये थुप्रै आप्रवासी वा सुविधा विहीन समुदायबाट आएका र उनीहरू रोजगारी र कामका सर्तहरू सम्बन्धमा विभेदमा पर्ने र मानव अधिकारका अन्य पक्षहरूका समेत हनन् हुन सक्ने स्थितिलाई विचार गर्दै र,

ऐतिहासिक रूपमा औपचारिक रोजगारको अभाव रहने विकासशील देशहरूमा घरेलु श्रमिकहरूले राष्ट्रिय श्रमशक्तिको महत्वपूर्ण हिस्सा ओगट्दछन् र सबैभन्दा सीमान्तकृत अवस्थामा रहन्छन् भन्ने कुरालाई मनन गर्दै र,

अन्यथा भएको अवस्थामा बाहेक, घरेलु श्रमिकहरू सहित सबै श्रमिकहरूमा लागू हुने अन्तर्राष्ट्रिय श्रम महासन्धिहरू र सिफारिसहरूको सम्मना गर्दै र,

रोजगारीका लागि आप्रवास महासन्धि (परिमार्जित) १९४९ (नं.९७), आप्रवासी श्रमिकहरू (सहयोगी प्रावधानहरू), १९७५ (नं.१४३), पारिवारिक दायित्व भएका श्रमिक महासन्धि,

१९८१ (नं.१५६), निजी रोजगार एजेन्सीहरू महासन्धि, १९९७ (नं.१८१), र रोजगारी सम्बन्ध सिफारिस, २००६ (नं.१९८) लगायत 'आइएलओ मल्टिल्याटरल फ्रेमवर्क अन लेबर माइग्रेसन : नन बाइन्डिङ् प्रिन्सिपल्स एन्ड गाइडलाइन्स फर राइट्स बेस्ड अप्रोच टु लेबर माइग्रेसन' (२००६) लाई ख्याल गर्दै र,

घरेलु श्रमका विशेष सर्तहरू जसले घरेलु श्रमिकहरूमा केन्द्रित हुँदै उनीहरूलाई अधिकारको पूर्ण रूपमा उपभोग गर्न सक्षम बनाउनका निम्ति सामान्य मापदण्डलाई सघाउनु पर्ने कुरालाई स्वीकार गर्दै र,

मानव अधिकारको विश्वव्यापी घोषणा पत्र, नागरिक तथा राजनीतिक अधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि, आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि, सबै प्रकारका जातीय विभेद उन्मूलन सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धि, महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका विभेद विरुद्धको महासन्धि, सङ्गठित अन्तर्राष्ट्रिय अपराध विरुद्धको संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय महासन्धि र यस महासन्धिको विशेषतः मानव, विशेष गरी महिला तथा बालबालिकाको बेचबिखन रोकथाम, नियन्त्रण र सजाय सम्बन्धी प्रलेख (प्रोटोकल) र यस महासन्धिको जमिन, समुद्र र आकाश मार्गबाट हुने आप्रवासीको तस्करी विरुद्धको प्रलेख (प्रोटोकल), बाल अधिकार सम्बन्धी महासन्धि र सबै आप्रवासी श्रमिकहरू र उनीहरूका परिवारको संरक्षणको अधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धिजस्ता अन्य सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय संयन्त्रहरूको सम्मना गर्दै र,

घरेलु श्रमिकहरूका लागि सम्मानजनक कामका सम्बन्धमा बैठकको चौथो एजेन्डामा रहेका कतिपय प्रस्तावहरूमाथि निर्णय लिंदै र,

यी प्रस्तावहरूले अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धिको स्वरूप लिने कुरामा निश्चित हुँदै,

आज जुनको छैटौं दिन, वर्ष दुई हजार एघारका दिन यो महासन्धि पारित गर्दछ । यसलाई घरेलु श्रमिक महासन्धि, २०११ भन्न सकिनेछ ।

धारा-१

यस महासन्धिको निम्ति :

- क) 'घरेलु श्रम' भन्नाले घर परिवार वा घर परिवारहरूभित्र वा निम्ति हुने श्रम भन्ने बुझ्नु पर्दछ ।
- ख) 'घरेलु श्रमिक' भन्नाले रोजगारीका रूपमा घरेलु श्रममा संलग्न कुनै पनि व्यक्ति भन्ने बुझ्नु पर्दछ ।
- ग) पेसाका हिसाबले नभई कहिलेकाँही मात्र घरेलु काम गर्ने व्यक्ति घरेलु श्रमिक होइन ।

धारा-२

- १) यो महासन्धि सबै घरेलु श्रमिकहरूमा लागू हुन्छ ।
- २) यो महासन्धिलाई अनुमोदन गर्ने सदस्यले रोजगारदाता र श्रमिकहरूका सबैभन्दा प्रतिनिधि मूलक संस्थाहरू र अस्तित्वमा रहेका अवस्थामा घरेलु श्रमिक र रोजगारदाताका प्रतिनिधि मूलक संस्थाहरूसँग परामर्श गरिसकेपछि तल उल्लेखित यस महासन्धिमा भनिएभन्दा फरक कार्य पनि कार्य गर्न सक्नेछ :
 - क) कम्तीमा पनि समान संरक्षण प्रदान गरिने श्रमिकहरूको वर्गीकरण,
 - ख) उल्लेख्य मात्रामा हुने विशेष समस्याहरूका सम्बन्धमा श्रमिकहरूको सीमित वर्गीकरण ।
- ३) अघिल्ला अनुच्छेदमा भनिए अनुसारको सहयोग पुऱ्याउन सक्ने हरेक सदस्य राष्ट्रले अन्तर्राष्ट्रिय श्रम सङ्गठनको विधानको धारा २२ अन्तर्गत बनेको महासन्धिको कार्यान्वयनको पहिलो प्रतिवेदनले समावेश हुन नसकेका विशेष वर्गमा पर्ने श्रमिक र समावेश हुन नसक्ने कारणहरू देखाएको स्थितिमा यसपछिको अर्को प्रतिवेदनमा सम्बन्धित श्रमिकहरूमाथि यस महासन्धिका प्रावधानहरू लागू हुने कुरालाई ध्यानमा राखी विशेष कदम उठाइएको कुरा उल्लेख गर्नेछन् ।

धारा-३

- १) यस महासन्धिमा उल्लेख भए अनुस्य हरेक सदस्य राष्ट्रले सबै घरेलु श्रमिकहरूको मानव अधिकारको प्रभावकारी प्रवर्द्धन तथा संरक्षणको सुनिश्चितताका लागि कदम उठाउने छन् ।

- २) यस महासन्धिमा उल्लेख भए अनुसार घरेलु श्रमिकहरूका सम्बन्धमा हरेक सदस्य राष्ट्रले श्रम क्षेत्रका आधारभूत सिद्धान्त र अधिकारहरूको सम्मान, प्रवर्द्धन र ब्यबहारिक कार्यान्वयनका लागि कदम उठाउने छन् । यिनीहरूमा :

- क) सङ्घसंस्था खोल्ने स्वतन्त्रता र सामूहिक सौदाबाजीको अधिकारको सम्मान,
- ख) सबै प्रकारका जबरजस्ती वा अनिवार्य श्रमको उन्मूलन,
- ग) बाल श्रमको प्रभावकारी उन्मूलन, र
- घ) रोजगारी र पेसाका सम्बन्धमा विद्यमान विभेदहरूको उन्मूलन ।

- ३) घरेलु श्रमिक तथा रोजगारदाताहरूले सङ्घसंस्था खोल्ने स्वतन्त्रता र सामूहिक सौदाबाजीलाई प्रभावकारी रूपमा स्विकारेको सुनिश्चितता गर्ने कदम चालिँदा सदस्य राष्ट्रहरूले घरेलु श्रमिक तथा रोजगारदाताहरूले सम्बन्धित संस्थाका नियमभित्र रही आफ्नो छनौट अनुस्य संस्थाहरू, फेडरेसन र महासङ्घहरूको स्थापना वा संलग्न हुन पाउने अधिकार संरक्षण गर्नेछन् ।

धारा-४

- १) हरेक सदस्य राष्ट्रले घरेलु श्रमिकको न्यूनतम ज्याला तोक्ने छन् । यसरी ज्याला तोक्दा न्यूनतम उमेर सम्बन्धी महासन्धि १९७३ (नं. १३८) र निकृष्ट प्रकारको बाल श्रम सम्बन्धी महासन्धि १९९९ (नं.१८२) का प्रावधान सापेक्ष र राष्ट्रिय कानून तथा नियमहरूले सामान्य श्रमिकहरूका लागि तोकेभन्दा कम हुनु हुँदैन ।
२. हरेक सदस्य राष्ट्रले १८ वर्ष भन्दा कम उमेरका र रोजगारीका लागि न्यूनतम उमेरभन्दा माथिका घरेलु श्रमिकहरूले गर्ने श्रमले उनीहरूलाई अनिवार्य शिक्षाबाट वञ्चित नगर्ने वा थप शिक्षा वा व्यवसायिक तालिमका अवसरहरूलाई बाधा नपार्ने कुराको सुनिश्चितताका लागि कार्य गर्ने छन् ।

धारा ५

घरेलु श्रमिक विरुद्ध हुन सक्ने सबै प्रकारका दुर्व्यवहार र हिंसाबाट उनीहरूको प्रभावकारी संरक्षणको सुनिश्चितताका

लागि हरेक सदस्य राष्ट्रले कार्य गर्नेछन् ।

धारा-६

हरेक सदस्य राष्ट्रले सामान्य श्रमिकहरूजस्तै घरेलु श्रमिकहरूले पनि न्यायोचित रोजगारी तथा सम्मानपूर्ण कामको वातावरण र यदि उनीहरू घर परिवारमा नै बस्छन् भने उनीहरूको गोपनीयतालाई सम्मान हुने बसोबास तथा सम्मानजनक वातावरणको सुनिश्चितताका लागि कार्य गर्ने छन् ।

धारा-७

हरेक सदस्य राष्ट्रले घरेलु श्रमिकहरू उचित, रूजु गर्न मिल्ने र सजिलै बुझिने तरिकाले तयार गरिएको आफ्नो रोजगारीका सेवासर्तहरूबारे पूर्ण जानकारी रहने कुराको सुनिश्चितताका लागि कार्य गर्ने छन् । सम्भव हुने स्थानमा राष्ट्रिय कानून, नियमहरू वा सामुहिक सम्झौताहरूमा आधारित रही लिखित सम्झौतालाई बढवा दिनु पर्दछ । सेवा सर्तनामामा उल्लेख हुनै पर्ने कुराहरूमा :

- क) रोजगारदाता र श्रमिकको नाम र ठेगाना,
- ख) अधिकतम काम गर्ने स्थान वा स्थानहरूको ठेगाना,
- ग) सम्झौता लागू हुने मिति र समयवाधि
- घ) गर्नुपर्ने कामको प्रकृति,
- ङ) तलब सुविधा, हिसाब गर्ने तरिका र भुक्तान विधि,
- च) कामको घण्टा,
- छ) वैतनिक वार्षिक विदा र दैनिक तथा हप्ताको आरामको समय,
- ज) सम्भव भएसम्म खाने र बस्ने व्यवस्था,
- झ) सम्भव भएसम्म परीक्षण काल,
- ञ) सम्भव भएसम्म घर फिर्ती सम्बन्धी सर्तनामा र
- ट) घरेलु श्रमिक वा रोजगारदाताका तर्फबाट दिने सूचना लगायत रोजगार खारेजीसँग सम्बन्धित सर्तनामा ।

धारा-८

१. कुनै अर्को देशमा काम गर्न जानुपूर्व आप्रवासी घरेलु श्रमिकहरूलाई लिखित पत्र वा धारा ७ लाई

सम्बोधन गर्ने सर्तनामा भएको रोजगारीको सम्झौता पत्र हुनुपर्ने कुरा राष्ट्रिय कानून तथा नियमहरूमा समावेश गर्न सकिनेछ ।

२. द्विपक्षीय, क्षेत्रीय वा बहुपक्षीय सम्झौता वा क्षेत्रीय आर्थिक एकीकरण क्षेत्रको ढाँचा अन्तरगत रोजगारीका लागि आवतजावतको स्वतन्त्रता भएका श्रमिकहरूका लागि अधिल्लो अनुच्छेद लागू नहुन सक्तछ ।
३. आप्रवासी श्रमिकहरूमाथिको यस महासन्धिका प्रावधानहरूको प्रभावकारी क्रियान्वयनको सुनिश्चितताका लागि सदस्य राष्ट्रहरूले एकअर्कामा सघाउन आवश्यक कदम चाल्नेछन् ।
४. कानून, नियम वा अन्य तरिकाहरूबाट हरेक सदस्य राष्ट्रले रोजगारीको अवस्था समाप्त भएका वा बर्खासितमा परेका आप्रवासी घरेलु श्रमिकहरूलाई घर फिर्ता गर्ने सर्तहरू स्पष्ट पार्नेछन् ।

धारा-९

हरेक सदस्य राष्ट्रले घरेलु श्रमिकको हितका लागि तल उल्लेखित कुराहरू सुनिश्चित गर्नेछन्,

- क) रोजगारदाता वा सम्भावित रोजगारदातासँग सम्झौता गर्दा आफू (घरेलु श्रमिक) घर परिवारमा बस्ने नबस्ने निर्णय गर्न स्वतन्त्र छन्,
- ख) घर परिवारसँगै बस्ने घरेलु श्रमिकहरू आफ्ना दैनिक र हप्ताको आरामको समय वा वार्षिक बिदाका समयमा घर परिवार वा परिवारका सदस्यसँग बस्न बाध्य छैनन्, र
- ग) उनीहरू आफ्ना सामानहरू, यात्राका कागज पत्रहरू र परिचय खुलाउने कागज पत्रहरू आफैसँग राख्न स्वतन्त्र छन् ।

धारा-१०

१. हरेक सदस्य राष्ट्रले घरेलु श्रमको विशेष प्रकृतिलाई ध्यानमा राखी राष्ट्रिय कानून, नियम वा सामुहिक सम्झौता अनुसार कामको घण्टा, ओभर टाइमको रकम, दैनिक तथा साप्ताहिक आराम र वार्षिक वैतनिक बिदाका सन्दर्भमा सामान्य श्रमिक र घरेलु श्रमिकहरूलाई समान व्यवहारको सुनिश्चितताका लागि उपायहरू अपनाउने छन् ।
२. हप्तामा पाउने आरामको समय कम्तीमा पनि पूर्ण २४

घण्टाको हुनेछ ।

- सम्भावित टेलिफोन कलहरूलाई जवाफ दिन आफूले चाहेको अवस्थामा आफ्नो समय व्यवस्थापन गर्न स्वतन्त्र नरहेका र घर परिवारकै खटनमा रहेका घरेलु श्रमिकहरूको सो समयावधिलाई राष्ट्रिय कानून, नियमहरू वा सामुहिक सम्झौताहरू वा राष्ट्रिय अभ्याससँग मेल खाने गरी बनेका अन्य उपायहरूले निर्धारण गरेका हदसम्म कामको नै समय मानिने छ ।

धारा-११

हरेक राष्ट्रले घरेलु श्रमिकहरूले न्यूनतम तलब पाउने कुराको सुनिश्चितताका लागि कदम चाल्नेछन् । यसरी न्यूनतम तलब सुविधा स्थापित रहेका स्थानमा लिङ्गका आधारमा कुनै किसिमको भेदभाव भएको हुनेछैन ।

धारा-१२

- घरेलु श्रमिक आफैँलाई कम्तीमा पनि महिनाको एक पटक नियमित रूपमा नगद भुक्तान गरिने छ । राष्ट्रिय कानून, नियमहरू वा सामुहिक सम्झौताहरूले अन्यथा भनेको बाहेक श्रमिकको अनुमतिमा बैङ्क ट्रान्सफर, बैङ्क चेक, पोस्टल चेक, मनि अर्डर वा अन्य कानून सम्मत तरिकाबाट तलब भुक्तान गर्न सकिनेछ ।
- राष्ट्रिय कानून, नियमहरू, सामुहिक सम्झौताहरू वा स्वैच्छिक सुविधाहरूले अन्य वर्गका श्रमिकहरूमा पनि लागू हुन सक्ने किसिमले घरेलु श्रमिकहरूको तलबको कुनै हदसम्मको भुक्तानी जिन्सीका रूपमा पनि हुन सक्ने व्यवस्था गर्न सक्नेछ । यस प्रकारको उपाय अपनाउँदा सो कार्यका लागि श्रमिक सहमत रहेको, उनीहरूको व्यक्तिगत प्रयोगमा आउने र सो जिन्सीको मूल्य सन्तोषजनक रहेको कुराको सुनिश्चितता हुनु पर्दछ ।

धारा-१३

- प्रत्येक घरेलु श्रमिकसँग सुरक्षित र स्वस्थ वातावरणमा काम गर्न पाउने अधिकार रहेको छ । हरेक सदस्य राष्ट्रले राष्ट्रिय कानून, नियमहरू र अभ्यासहरूका आधारमा घरेलु श्रमिकको विशेष प्रकृतिलाई ध्यानमा राखी उनीहरूको पेसागत सुरक्षा र स्वास्थ्यका निम्ति

प्रभावकारी उपाय अपनाउने छन् ।

- अघिल्लो अनुच्छेदमा उल्लेख भएका उपायहरू रोजगारदाता तथा श्रमिकका प्रतिनिधि मूलक सङ्घसंस्थाहरू र अस्तित्वमा रहेका अवस्थामा घरेलु श्रमिकहरूका सङ्घसंस्थाका प्रतिनिधिहरू र घरेलु श्रमिकका रोजगारदाताहरूका प्रतिनिधिहरूसँगको परामर्शमा क्रमिक रूपमा लागू गर्दै जान सकिनेछ ।

धारा-१४

- हरेक सदस्य राष्ट्रले राष्ट्रिय कानून र नियमहरूका आधारमा घरेलु श्रमिकको विशेष प्रकृतिलाई ध्यानमा राखी सामान्य श्रमिकलाई भन्दा कम नहुने गरी घरेलु श्रमिकलाई प्रसुति सुविधा सहितको सामाजिक सुरक्षा सुनिश्चित गर्ने उपयुक्त उपाय अपनाउने छन् ।

- अघिल्लो अनुच्छेदमा उल्लेख भएका उपायहरू रोजगारदाता तथा श्रमिकका प्रतिनिधि मूलक सङ्घसंस्थाहरू र अस्तित्वमा रहेको अवस्थामा घरेलु श्रमिकहरूका सङ्घसंस्थाका प्रतिनिधिहरू र घरेलु श्रमिकका रोजगारदाताहरूका प्रतिनिधिहरूसँगको परामर्शमा क्रमिक रूपमा लागू गर्दै जान सकिनेछ ।

धारा-१५

- आप्रवासी घरेलु श्रमिकहरू, निजी रोजगारदाता निकायहरूमा नियुक्त वा काममा लगाइएका लगायत घरेलु श्रमिकहरूलाई दुर्व्यवहारयुक्त अभ्यासबाट प्रभावकारी रूपमा संरक्षणका लागि प्रत्येक सदस्य राष्ट्रहरूले निम्नानुसारका उपाय अपनाउनेछन् :

क) राष्ट्रिय कानून, नियमहरू र अभ्यासहरूका आधारमा घरेलु श्रमिकहरूलाई नियुक्त गर्ने वा काम दिने काममा लागेका निजी रोजगार एजेन्सीहरूको अवस्था सुनिश्चित गर्ने,

ख) घरेलु श्रमिकहरूसँग काम गर्ने सम्बन्धित निजी रोजगार एजेन्सीहरूका क्रियाकलापहरू विरुद्धका गुनासाहरू, हुन सक्ने दुर्व्यवहार र ठगीका अभ्यास सम्बन्धमा अनुसन्धान गर्ने पर्याप्त संरचना र प्रक्रियाको सुनिश्चितता गर्ने,

ग) आफ्नो क्षेत्रभित्र निजी रोजगार एजेन्सीहरूद्वारा नियुक्त गरिएका वा काम दिइएका घरेलु श्रमिकहरूको पर्याप्त संरक्षण र उनीहरूमाथि हुने दुर्व्यवहार रोक्नका लागि आफ्नो

क्षेत्राधिकारभित्र रही र उपयुक्त हुने अवस्थामा अन्य सदस्य राष्ट्रहरूसंगको सहकार्यमा सबै आवश्यक र उपयुक्त उपायहरू अवलम्बन गर्ने । यसभित्र घरेलु श्रमिकहरूप्रतिको निजी रोजगार एजेन्सी तथा घर परिवारको जिम्मेवारी औल्याउने र ठगी तथा दुर्व्यवहार गर्ने निजी रोजगार एजेन्सीहरूलाई रोक लगाउने लगायत जरिवानाको समेत व्यवस्था भएका कानून तथा नियमहरू समावेश हुनेछन्,

- घ) अर्को देशमा नियुक्त हुने घरेलु श्रमिकको नयाँ भर्ना तथा रोजगारीमा दुर्व्यवहार तथा ठगीका अभ्यासहरू रोकथामका लागि द्विपक्षीय, क्षेत्रीय वा बहुपक्षीय सम्झौता गर्ने सम्बन्धमा विचार पुऱ्याउने र,
- ङ) घरेलु श्रमिकहरूको तलबबाट निजी रोजगार एजेन्सीहरूमा लागेको शुल्क कटौती नहुने कुराको सुनिश्चितताका लागि उपाय गर्ने ।
- २) यस धारामा उल्लेखित प्रावधानहरूको प्रभावकारिताका लागि हरेक सदस्य राष्ट्रले रोजगारदाता तथा श्रमिकका प्रतिनिधिमूलक सङ्घसंस्थाहरू र अस्तित्वमा रहेका अवस्थामा घरेलु श्रमिकहरूका सङ्घसंस्थाका प्रतिनिधिहरू र घरेलु श्रमिकका रोजगारदाताहरूका प्रतिनिधिहरूसँग परामर्श लिनेछन् ।

धारा-१६

हरेक सदस्य राष्ट्रले राष्ट्रिय कानून, नियमहरू तथा अभ्यास अनुसार सबै घरेलु श्रमिकहरू आफैँ वा आफ्ना वारिस मार्फत् न्यायालय, सुनवाइ वा अन्य विवाद सुल्झाउने निकायहरूमा प्रभावकारी पहुँच रहेको सुनिश्चित गर्ने उपायहरू अपनाउने छन् । यस सम्बन्धमा सामान्य श्रमिकलाई उपलब्ध हुने सुविधाभन्दा कम हुनु हुँदैन ।

धारा-१७

- १) घरेलु श्रमिकहरूको सुरक्षाका लागि हरेक सदस्य राष्ट्रहरूले राष्ट्रिय कानून तथा नियमहरू सम्मत हुने गरी प्रभावकारी एवम् सहज पहुँच पुग्ने खालको गुनासा राख्ने संरचना र माध्यमको स्थापना गर्नेछन् ।
- २) राष्ट्रिय कानून तथा नियमहरू अनुस्यू हरेक सदस्य राष्ट्रहरूले घरेलु श्रमका विशेष विशेषतालाई ध्यान

दिई श्रमको सुपरीवेक्षण, कार्यान्वयन र कारबाहीका निम्ति आवश्यक उपायहरूको विकास तथा कार्यान्वयन गर्नेछन् ।

- ३) राष्ट्रिय कानून तथा नियम सम्मत भएको हदसम्म त्यस प्रकारका उपायहरूले गोपनीयताको सम्मानलाई ध्यान दिँदै घर परिवार परिसरमा पहुँचको सर्तहरूलाई विशेषरूपमा औल्याउने छन् ।

धारा-१८

हरेक सदस्य राष्ट्रहरूले रोजगारदाता तथा श्रमिकका प्रतिनिधि मूलक सङ्घसंस्थाहरू र अस्तित्वमा रहेको अवस्थामा घरेलु श्रमिकहरूको सङ्घसंस्थाका प्रतिनिधिहरू र घरेलु श्रमिकका रोजगारदाताहरूका प्रतिनिधिहरूसँग परामर्श गरी कानून तथा नियमहरू र सामूहिक सम्झौता वा राष्ट्रिय रूपमा अभ्यासका आधारमा थप उपायहरू अपनाई यस महासन्धिका प्रावधानहरूलाई कार्यान्वयन गर्नेछन् । उपयुक्तताका आधारमा महासन्धिका प्रावधानहरूको कार्यान्वयनका लागि घरेलु श्रमिकलाई समावेश गर्न विद्यमान उपायहरूलाई विस्तार गर्ने वा अपनाउने वा उनीहरूका लागि विशेष उपायहरूको विकास गर्न गरिनेछ ।

धारा-१९

अन्य अन्तर्राष्ट्रिय श्रम महासन्धिहरूमा यस महासन्धिमा भन्दा बढी घरेलु श्रमिकहरूको हितका प्रावधानहरू रहेका अवस्थामा यो महासन्धि लागू हुँदैन ।

धारा-२०

यस महासन्धिको औपचारिक अनुमोदनहरूलाई सूचीकृत गर्न अन्तर्राष्ट्रिय श्रम कार्यालयका महानिर्देशकलाई सूचित गरिनेछ ।

धारा-२१

- १) अन्तर्राष्ट्रिय श्रम कार्यालयका महानिर्देशकसँग यस महासन्धिको अनुमोदन सूचीकृत गरेका अन्तर्राष्ट्रिय श्रम सङ्गठनका सदस्यहरूलाई मात्र यो महासन्धि लागू हुनेछ ।
- २) महानिर्देशककोमा दुई वटा सदस्य राष्ट्रहरूको अनुमोदन सूचीकृत भएको मितिले १२ महिना पछाडिबाट यो महासन्धि लागू हुनेछ ।

३) यसको अनुमोदन सूचीकृत गरिएको १२ महिना पछाडि जुनसुकै सदस्यका लागि पनि यो महासन्धि लागू हुनेछ ।

धारा-२२

- १) अन्तर्राष्ट्रिय श्रम कार्यालयका महानिर्देशकलाई अनुमोदनको सूचीकृत गर्ने प्रक्रिया सहित यस महासन्धिको अनुमोदन गर्ने सदस्यले यो महासन्धि लागू भएको मितिबाट दस वर्ष व्यतीत भएपछि यसलाई नमान्न सक्दछ । यसरी महासन्धिको अनुमोदनबाट फिर्ता हुने कुरा निवेदन दर्ता गरेको एक वर्षसम्म प्रभावकारी हुनेछैन ।
- २) यस महासन्धिलाई अनुमोदन गर्ने र नगर्ने प्रत्येक सदस्यले अघिल्लो अनुच्छेदमा उल्लेख गरिएभन्ने दश वर्ष समयावधि नाघेको एक वर्षभित्र यस धारा मुताबिक अनुमोदन फिर्ता लिने अधिकारको अभ्यास गर्न सक्दछन् । यो नियम हरेक दस वर्षका लागि लागू हुनेछ ।

धारा-२३

१. अन्तर्राष्ट्रिय श्रम कार्यालयका महानिर्देशकले अन्तर्राष्ट्रिय श्रम सङ्गठनका सदस्यहरूलाई महासन्धि अनुमोदन सूचीकृत गर्ने र अनुमोदन फिर्ता लिने सम्बन्धमा सूचना जारी गर्नेछन् ।
२. पहिले नै सूचित गरिसकिएको सङ्गठनका सदस्यहरूको दोस्रो अनुमोदनको सूचीकृत गर्ने सम्बन्धको सूचना जारी गर्दा महानिर्देशकले सङ्गठनका सदस्यहरूलाई महासन्धि क्रियान्वित हुने मितिका बारेमा ध्यान आकृष्ट गर्नेछन् ।

धारा-२४

अन्तर्राष्ट्रिय श्रम कार्यालयका महानिर्देशकले संयुक्त राष्ट्रसङ्घका महासचिवलाई सूचीकृत सम्बन्धमा संयुक्त राष्ट्रसङ्घ बडापत्रको धारा १०२ बमोजिम सबै अनुमोदन र सूचीकृत गरिएको अनुमोदन फिर्ता सम्बन्धमा सम्पूर्ण विवरण सहित सूचना दिनेछन् ।

धारा-२५

पुनर्विचार गर्न आवश्यक त्यस प्रकारको अवस्थामा अन्तर्राष्ट्रिय श्रम सङ्गठनको कार्यसमितिले यस महासन्धिको

प्रभावकारिताबारे साधारण सभामा प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नेछ र यसको सम्पूर्ण वा केही अंशको परिमार्जनका विषयलाई सम्मेलनको प्रस्तावमा राख्न छलफल गर्नेछन् ।

धारा-२६

- १) सम्मेलनले यस महासन्धिलाई पुनरावलोकन गरी नयाँ महासन्धि ल्याउंछ भने नयाँ महासन्धि लागू नभएको अवस्थामा :
- क) नयाँ परिष्कृत महासन्धिलाई अनुमोदन गर्ने सदस्यले धारा २२ को प्रावधानका बाबजुत तत्कालै यस महासन्धिलाई फिर्ता लिनेछन् र परिष्कृत नयाँ महासन्धि व्यवहारमा आउने छ ।
- ख) परिमार्जित नयाँ महासन्धि क्रियान्वित हुने मितिबाट सदस्यहरूबाट यो महासन्धिको अनुमोदनका लागि खुला गर्ने कार्य बन्द गरिनेछ ।

२. यस महासन्धिलाई अनुमोदन गरेका तर नयाँ परिमार्जित महासन्धिलाई अनुमोदन नगरेका सदस्यहरूका लागि यही महासन्धिका स्वरूप तथा प्रावधानहरू लागू रहनेछन् ।

धारा-२७

अङ्ग्रेजी र फ्रेन्च भाषामा प्रकाशित महासन्धि उत्तिकै आधिकारिक रहनेछन् ।

घरेलु श्रमसबन्धी आइएल्ओ सिफारिस २०१

(पारित मिति : १६ जुन २०११)

घरेलु श्रमिक सम्बन्धी सिफारिस, २०११

घरेलु श्रमिकका लागि सम्मानजनक काम सम्बन्धी सिफारिस

सिफारिस : आर्. २०१, स्थान : जेनेभा

पारित मिति : १६:०६:२०११, बैठक नं.: १००

अन्तर्राष्ट्रिय श्रम कार्यालयको कार्य समितिद्वारा जेनेभामा आयोजित अन्तर्राष्ट्रिय श्रम सङ्गठनको साधारण सभा, १ जुन २०११ का दिन यसको १००औं भेला गर्दै र,

घरेलु श्रमिक महासन्धि २०११लाई पारित गर्दै र,

घरेलु श्रमिकहरूका लागि सम्मानजनक कामका सम्बन्धमा कतिपय प्रस्तावलाई, जुन बैठकको चौथो एजेन्डामा रहेका थिए, स्वीकार गर्दै र,

यी प्रस्तावहरूले घरेलु श्रमिक महासन्धि, २०११ को सहयोगीका रूपमा सिफारिसको स्वस्म्य लिने कुरामा निश्चित हुँदै,

आज जुनको छैटौं दिन, वर्ष दुई हजार एघारका दिन निम्न लिखित सिफारिस पारित गर्दछ । यसलाई घरेलु श्रमिक सिफारिस, २०११ भन्न सकिनेछ ।

१. यस सिफारिका प्रावधानहरूले घरेलु श्रमिक महासन्धि, २०११ लाई सघाउनेछन् र यसलाई महासन्धिको सामीप्यमा लिनुपर्दछ ।

२. घरेलु श्रमिकहरूले सङ्गठन गर्ने स्वतन्त्रता र सामूहिक सौदाबाजी गर्ने अधिकारलाई सुनिश्चितता प्रदान गर्ने उपायहरू अवलम्बन गर्दा, सदस्यहरूले निम्न कुराहरूमा ध्यान दिनेछन् ।

क) घरेलु श्रमिकहरूको आफ्नै सङ्गठन स्थापना गर्ने वा आफ्नो छनौटको श्रमिकहरूको सङ्गठनमा सामेल हुने र घरेलु श्रमिकहरूका सङ्गठनहरू श्रमिकहरूका संस्था, फेडरेसन र महासङ्घहरूमा सामेल हुन कुनै पनि कानुनी वा प्रशासनिक वा अन्य अड्चनहरूको पहिचान तथा उन्मूलन,

ख) आ-आफ्ना सदस्यहरूको हित रक्षालाई प्रवर्द्धन गर्नका लागि श्रमिक तथा रोजगारदाताका सङ्घसंस्थाहरू, र घरेलु श्रमिक तथा उनीहरूका रोजगारदाताका प्रतिनिधि मूलक सङ्घसंस्थाको क्षमता अभिवृद्धिमा सहयोग पुऱ्याउने उपायतर्फ ध्यान दिने, यसबाट कानुनी तवरले यी

सङ्घसंस्थाहरू स्वतन्त्र र सार्वभौम भइरहनेका लागि सुरक्षित हुनेछन् ।

३. रोजगारी तथा पेसामा हुने विभेदको उन्मूलनका लागि उपायहरू अवलम्बन गर्दा सदस्यहरूले अन्य कुराहरू लगायत अन्तर्राष्ट्रिय श्रम मापदण्डहरू अनुस्यू गर्नुपर्दछ । यसमा,

क) श्रमसंग सम्बन्धित स्वास्थ्य जाँचको व्यवस्था गर्दा व्यक्तिगत सूचना र घरेलु श्रमिकहरूको निजीपनाको गोपनीयताको सिद्धान्त र श्रमिकहरूको व्यक्तिगत सूचनाको संरक्षण सम्बन्धी आइएल्ओ नीति (१९९७) र अन्य सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय व्यक्तिगत सूचना संरक्षण मापदण्डहरू अनुस्यू भइरहेको कुरामा सुनिश्चितता प्रदान गर्ने,

ख) त्यस प्रकारका जाँच सम्बन्धी कुनै पनि विभेदलाई रोक्ने र,

ग) कुनै पनि घरेलु श्रमिकलाई एच्आइभी वा गर्भावस्था जाँच गर्न नपर्ने वा थाहा भएको अवस्थामा एच्आइभी वा गर्भावस्थाबारे सार्वजनिक नगर्ने कुरामा सुनिश्चितता प्रदान गर्ने ।

४. घरेलु श्रमिकहरूका लागि स्वास्थ्य जाँच गर्ने सदस्यहरूले विचार गर्नुपर्ने कुराहरूमा :

क) प्राथमिक स्वास्थ्य र हरेक राष्ट्रिय परिवेशमा स्वास्थ्य जाँच गर्नुपर्ने रोगका सम्बन्धमा रोजगारदाता घर परिवार र घरेलु श्रमिकहरूलाई सार्वजनिक स्वास्थ्य सूचनाहरू उपलब्ध गराउने,

ख) सामान्यतया समुदायका लागि सार्वजनिक स्वास्थ्यका प्रयासहरू अनुकूल स्वविवेकमा स्वास्थ्य जाँच, औषधोपचार र उचित स्वास्थ्य र सफाई अभ्यासहरूका सम्बन्धमा रोजगारदाता घर परिवार र घरेलु श्रमिकहरूलाई सार्वजनिक स्वास्थ्य सूचनाहरू उपलब्ध गराउने र,

ग) घरेलु श्रमको विशेष प्रकृतिलाई प्रतिबिम्बित गर्न उपयुक्त तरिका अपनाइएको श्रमसंग सम्बन्धित स्वास्थ्य जाँचका असल अभ्यासहरूका सूचना वितरण गर्ने ।

५.

१) निकृष्ट प्रकारका बाल श्रम सम्बन्धी महासन्धि, १९९९ (नं.१८२) र यसको सिफारिस (नं.१९०) का प्रावधानहरूलाई ध्यानमा राख्दै सदस्यहरूले घरेलु श्रमको स्वस्म अनुसारको वर्गीकरण पहिचान गर्ने । पहिचान गर्ने क्रममा बालबालिकाको स्वास्थ्य, सुरक्षा वा स्वाभिमानमाथि पर्ने असरलाई ध्यानमा राख्दै त्यस प्रकारका बाल श्रमको रोकथाम तथा उन्मूलन गर्नु पर्दछ ।

२) घरेलु श्रमिकहरूको काम तथा बस्ने अवस्थालाई व्यवस्थित गर्ने क्रममा सदस्यहरूले १८ वर्षभन्दा कम र राष्ट्रिय कानून तथा नियमहरूले परिभाषित गरेका रोजगारीका लागि न्यूनतम उमेरभन्दा माथिका घरेलु श्रमिकहरूको आवश्यकतालाई विशेष ध्यान दिनु पर्दछ र उनीहरूको संरक्षणका लागि आवश्यक उपायहरू अपनाउनु पर्दछ । सम्भावित उपायहरूमा :

क) पर्याप्त आराम, शिक्षा तथा तालिम, फुर्सदका गतिविधिहरू र पारिवारिक सम्पर्कलाई सुनिश्चित गर्न उनीहरूको कामको घण्टालाई कडाइका साथ सीमित गर्ने,

ख) रात्रीमा गर्नुपर्ने कामलाई निषेध गर्ने,

ग) शारीरिक वा मनोवैज्ञानिक रूपमा ज्यादै गाह्रो काममा राख्न रोक लगाउने र,

घ) उनीहरूको काम गर्ने र बस्ने अवस्थालाई अनुगमन गर्नका लागि संरचनाको स्थापना गर्ने वा सुदृढ बनाउने ।

६.

१) घरेलु श्रमिकहरूले आफ्नो रोजगारीको सेवा सर्त बुझेको कुराको सुनिश्चितताका लागि आवश्यकता अनुसार सदस्यहरूले उपयुक्त सहयोग उपलब्ध गराउनु पर्दछ ।

२) यस महासन्धिको धारा ७ मा रोजगारीका सेवा तथा सर्तबारे थप विवरण सूचीकृत गरिएको छ । यद्यपि सेवा सर्तहरूले निम्न लिखित कुराहरूलाई समेट्नु पर्दछ,

क) कामको विवरण पत्र,

ख) बिरामी बिदा र लागू हुन्छ भन्ने स्थितिमा अन्य केही व्यक्तिगत बिदा,

ग) महासन्धिको धारा १०(३) अनुस्यू तलब वा बढी समय कार्यक्षेत्रमा उपस्थितिको रकम,

घ) घरेलु श्रमिकले पाउनु पर्ने अन्य कुनै भुक्तानी,

ङ) सामान र तिनीहरूको पैसाको मूल्यका आधारमा कुनै पनि भुक्तानी,

च) उपलब्ध गराइएको बासस्थानको विस्तृत विवरण र,

छ) श्रमिकको तलबबाट कुनै पनि आधिकारिक कटौती ।

३) श्रमिक तथा रोजगारदाताका प्रतिनिधि मूलक सङ्घसंस्थाहरू र विद्यमान छन् भने घरेलु श्रमिक तथा उनीहरूका रोजगारदाताका सङ्घसंस्थाका प्रतिनिधिहरूसंग परामर्श गरी घरेलु श्रमका लागि नमुना रोजगारी सम्झौता स्थापना गर्नेबारे सदस्यहरूले विचार पुऱ्याउनु पर्दछ ।

४) घरेलु श्रमिक, रोजगारदाता, सङ्घसंस्थाका प्रतिनिधि तथा जनसाधारणलाई यो नमुना रोजगारी सम्झौता निःशुल्क उपलब्ध हुनुपर्दछ ।

७. सदस्यहरूले घरेलु श्रमिकहरूलाई दुर्व्यवहार, हतोत्साह र हिंसाबाट जोगाउनका लागि संरचनाहरूको स्थापना गर्ने कुरामा विचार पुऱ्याउनु पर्दछ । यसमा :

क) घरेलु श्रमिकहरूमाथि हुने दुर्व्यवहार, हतोत्साह र हिंसाका घटनाहरूलाई दर्ता गराउने सहज पहुँचयुक्त संरचनाहरू स्थापना गर्ने,

ख) उपयुक्त तरिकाले दुर्व्यवहार, हतोत्साह र हिंसा सम्बन्धी सबै गुनासाहरूमाथि अनुसन्धान र

कारबाहीको सुनिश्चितता र,

- ग) दुर्व्यवहार, हतोत्साह र हिसामा परेका घरेलु श्रमिकहरूलाई काम गर्ने घर परिवारबाट अन्यत्र सार्ने वा पुनर्स्थापना गर्ने र अस्थायी बासस्थान र स्वास्थ्य सेवाको प्रावधान सहित कार्यक्रमहरूको स्थापना ।

८.

- १) महासन्धिको धारा १०(३) अनुसूचको बढी समय र कार्यक्षेत्रमा उपस्थिति लगायत कामको घण्टालाई सही रूपमा अभिलेख गरिनु पर्दछ र यस सम्बन्धी सूचनामा घरेलु श्रमिकको पहुँच सहज हुनु पर्दछ ।
- २) श्रमिक तथा रोजगारदाताका प्रतिनिधि मूलक सङ्घसंस्थाहरू र विद्यमान छन् भने घरेलु श्रमिक तथा उनीहरूका रोजगारदाताका सङ्घसंस्थाका प्रतिनिधिहरूसँग परामर्श गरी यस सम्बन्धमा सदस्यहरूले व्यवहारिक निर्देश विकास गर्नेबारे विचार गर्नु पर्दछ ।

९.

- १) सम्भावित टेलिफोन कलहरूलाई जवाफ दिन आफूले चाहेको अवस्थामा आफ्नो समय व्यवस्थापन गर्न स्वतन्त्र नरहेका र घर परिवारकै खटनमा रहेका घरेलु श्रमिकहरूको सो समयावधि सम्बन्धमा सदस्यहरूले राष्ट्रिय कानून, नियमहरू वा सामूहिक सम्झौताहरूले निश्चित गरेका हदसम्म निम्नानुसार नियमन गर्नेछन् :
- क) एउटा घरेलु श्रमिकका लागि चाहिने कामका लागि उपस्थिति र सोको मापनको तरिका सम्बन्धमा हप्ता, महिना वा वर्षभरिको उच्चतम घण्टा सङ्ख्या,
- ख) यदि कामका लागि उपस्थित रहनु परेका कारण पाइआएको आरामको समयमा अवरोध आएमा घरेलु श्रमिकले सो समयको क्षतिपूर्ति पाउने व्यवस्था र,
- ग) कामका लागि उपस्थित भइरहनु पर्ने घण्टाका लागि दिनु पर्ने रकमको दर ।
- २) रातको समयमा काम गर्नु पर्ने घरेलु श्रमिकहरूका

सम्बन्धमा र रातिको कामका समस्याहरूलाई ध्यानमा राख्दै सदस्यहरूले बुँदा ९ (१) मा औल्याइए अनुसूच उपायहरूबारे ध्यान दिनु पर्दछ ।

१०. खाना र आरामको समय उपलब्ध गराउने गरी घरेलु श्रमिकहरूले कामका दिनहरूमा आराम लिने उचित समयावधिको सुनिश्चितताका लागि सदस्यहरूले कदम चाल्नु पर्दछ ।

११.

- १) हप्तामा कम्तीमा पनि २४ घण्टाको आराम समय हुनु पर्दछ ।
- २) राष्ट्रिय कानून तथा नियमहरू वा सामूहिक सहमतिहरूका आधारमा कामका माग तथा घरेलु श्रमिकको सांस्कृतिक, धार्मिक तथा सामाजिक आवश्यकतालाई ध्यानमा राख्दै सम्बन्धित पक्षहरूको सहमतिमा हप्ताको निश्चित आराम समय तोकिनेछ ।
- ३) राष्ट्रिय कानून, नियम वा सामूहिक सम्झौताले सामान्यतया श्रमिकहरूका लागि हप्ताको आराम समय जोडिदै ७ दिनभन्दा बढी समय उपलब्ध गराउने व्यवस्था भएका स्थानमा घरेलु श्रमिकहरूका हकमा १४ दिनभन्दा बढी हुनु हुँदैन ।

१२. राष्ट्रिय कानून, नियम वा सामूहिक सम्झौतामा दैनिक वा हप्ताको आराम समयभित्र काम गर्नुपर्ने आधारहरू परिभाषित गरिनुका साथै यसको कुनै आर्थिक क्षतिपूर्ति बाहेक क्षतिपूर्ति स्वस्म पर्याप्त आराम समय उपलब्ध गराइनु पर्दछ ।

१३. बिदाका दिनहरूमा घरेलु श्रमिकहरूले परिवारका सदस्यहरूका साथमा बिताएको समयलाई बैतनिक वार्षिक बिदाका अंशका रूपमा गणना गरिनु हुँदैन ।

१४. तलबको सीमित खण्ड जिन्सीमा भुक्तानी दिने प्रावधान बनाइएको अवस्थामा सदस्यहरूले निम्नानुसार विचार गर्नु पर्दछ :

- क) जिन्सीका रूपमा भुक्तानी गरिने तलबको अंशलाई सीमित गर्ने ताकि घरेलु श्रमिकहरू र उनीहरूका परिवारको पालन पोषणमा आवश्यक पर्ने तलब रकममा बाधा नपरोस्,

- ख) बजार मूल्य, सार्वजनिक अख्तियारवालाले निर्धारण गरेको मूल्यजस्ता मापदण्डका आधारमा बस्तु भुक्तानीलाई रकममा हिसाब गर्ने,
- ग) जिन्सीका रूपमा भुक्तान गरिँदा खाना र बासस्थानजस्ता घरेलु श्रमिकको व्यक्तिगत प्रयोग र हितका निम्ति अनुकुल हुने चिजहरूमा सीमित गर्ने,
- घ) परिवारले उपलब्ध गराएको स्थानमा घरेलु श्रमिक रहनु पर्ने अवस्थामा श्रमिकसँग अन्यथा सहमति गरिएको हदसम्म बासस्थानका सम्बन्धमा तलबबाट कटौती गर्न नपाइने कुराको सुनिश्चितता र,
- ङ) युनिफर्म, औजार वा सुरक्षाका लागि आवश्यक हातहतियार र उनीहरूका सरसफाइ तथा मर्मत सम्भारजस्ता घरेलु श्रमिकको कार्य क्षमतामा प्रत्यक्ष रूपमा सम्बन्धित कुराहरूलाई जिन्सीको भुक्तानीका रूपमा लिइने छैन र यिनको खर्चलाई उनीहरूको तलबबाट कटौती नगरिने कुराको सुनिश्चितता ।
- १५.
- १) हरेक भुक्तानीको समयमा घरेलु श्रमिकहरूलाई सजिलै बुझ्न सकिने गरी बाँकी जम्मा तलबको हिसाब र कुनै कटौती भएको छ भने कटौती गरिएको रकम र कटौतीको उद्देश्य लिखित रूपमा उपलब्ध गराउने ।
- २) रोजगारीको बर्खास्तीमा तत्कालै बाँकी रहेको तलबको भुक्तानी गर्नु पर्दछ ।
१६. रोजगारदाता टाट पल्टिएको वा मृत्यु भएको अवस्थामा श्रमिकहरूको सुरक्षा दाबी सम्बन्धमा घरेलु श्रमिकहरूले सामान्य श्रमिकभन्दा कम हुन नदिन सदस्यहरूले विभिन्न उपायहरू अपनाउनु पर्दछ ।
१७. राष्ट्रिय अवस्थालाई ध्यानमा राखी बासस्थान र खाना लगायत उपलब्ध गराइने कुराहरूमा निम्नानुसार ध्यान दिनु पर्दछ :
- क) उचित फर्निचर, पर्याप्त उज्यालो र हावा आउने र ताल्वा लाग्ने छुट्टै व्यक्तिगत कोठा, जसको साँचो घरेलु श्रमिकलाई उपलब्ध गराइनु पर्दछ,
- ख) उपयुक्त सामूहिक वा व्यक्तिगत सरसफाइको सुविधामा पहुँच,
- ग) पर्याप्त उज्यालो, सम्भव भएसम्म घर परिवार भित्र चल्तीमा रहेका अवस्था अनुस्यू तातो र एयर कन्डिसनिङको व्यवस्था र,
- घ) सम्बन्धित घरेलु श्रमिकको सांस्कृतिक र धार्मिक आवश्यकता अनुस्यूको गुणस्तरीय र पर्याप्त खाना ।
१८. रोजगारदाता आफैले, गम्भीर खाले गलत व्यवहार गरेको बाहेकको कारणबाट रोजगारी बर्खास्तीको घटनामा आवासीय घरेलु श्रमिकहरूलाई पर्याप्त समय दिएर सूचित गर्नु पर्दछ ता कि सो समयमा उनीहरूले नयाँ काम र बासस्थान खोज्न सकून् ।
१९. श्रमिक तथा रोजगारदाताका प्रतिनिधि मूलक सङ्घसंस्थाहरू र विद्यमान छन् भने घरेलु श्रमिक तथा उनीहरूका रोजगारदाताका सङ्घसंस्थाका प्रतिनिधिहरूसँगको परामर्श गरी सदस्यहरूले तल उल्लेख गरिएजस्ता उपायहरू अवलम्बन गर्नु पर्दछ :
- क) चोटपटक, रोग र मृत्युबाट जोगाउन र घरायसी कार्यक्षेत्रमा पेसागत सुरक्षा र स्वास्थ्यलाई प्रवर्द्धन गर्नका लागि कामसँग सम्बन्धित प्रतिकुलता र जोखिमहरूको उन्मूलन वा न्यूनीकरण गरी घरेलु श्रमिकहरूको संरक्षण गर्ने,
- ख) महासन्धिको धारा १७ अनुकुल हुने गरी सुपरीवेक्षणको पर्याप्त र उचित पद्धति प्रदान गर्ने र पेसागत सुरक्षा र स्वास्थ्य सम्बन्धी कानून तथा नियमहरूको उल्लङ्घन भएमा पर्याप्त जरिवाना गर्ने,
- ग) घरेलु श्रमसँग सम्बन्धित दुर्घटना र रोगहरूबारेका सूचना र पेसागत सुरक्षा तथा जोखिम तथा चोटपटकसँग सम्बन्धित स्वास्थ्यलाई असर गर्ने अन्य कुराहरूको तथ्याङ्क सङ्कलन तथा प्रकाशन गर्ने संरचनाको स्थापना,
- घ) पेसागत सुरक्षा तथा स्वास्थ्यका लागि सावधानीका उपाय तथा र सुरक्षाका साधनहरू समेतको सल्लाह दिने व्यवस्था र
- ङ) घरेलु श्रमसँग केन्द्रीत रही पेसागत सुरक्षा

र स्वास्थ्य आवश्यकता सम्बन्धमा तालिम कार्यक्रमको विकास र निर्देशिकाको वितरण ।

२०.

- १) राष्ट्रिय कानून तथा नियमहरूका आधारमा सामाजिक सुरक्षा योगदानको सहजीकरणमा सदस्यहरूले विचार पुऱ्याउनु पर्दछ । सरल भुक्तानीको व्यवस्था गर्दै यसभित्र धेरै जना रोजगारदाताहरूसँग कार्यरत घरेलु श्रमिकहरूलाई पनि समेट्नु पर्दछ ।
- २) द्विपक्षीय, क्षेत्रीय वा बहुपक्षीय सम्झौताहरूमा समेटिएका आप्रवासी घरेलु श्रमिकहरूका निम्ति, सामाजिक सुरक्षाका क्रममा समान व्यवहार लगायत सामाजिक सुरक्षा व्यवस्थामा पहुँच र संरक्षण वा स्थानान्तरणका बारेमा सदस्यहरूले ध्यान पुऱ्याउनु पर्दछ ।
- ३) रोजगारदाताहरूको योगदान तथा घरेलु श्रमिकहरूको जिम्मेवारी सहित सामाजिक सुरक्षा उद्देश्यका लागि जिन्सीमा गरिने भुक्तानीको नगद मूल्यलाई लिइनु पर्दछ ।

२१.

- १) घरेलु श्रमिकहरू विशेषतः आप्रवासी घरेलु श्रमिकहरूको प्रभावकारी सुरक्षाको प्रत्याभूतिका लागि सदस्यहरूले थप उपायबारे विचार गर्नु पर्दछ । उदाहरणका लागि :
 - क) सहयोग चाहिने घरेलु श्रमिकका लागि अनुवाद सुविधा सहितको राष्ट्रिय हटलाइनको स्थापना गर्ने,
 - ख) महासन्धिको धारा १७ सापेक्ष हुने गरी आप्रवासी घरेलु श्रमिक नियुक्त हुने घर परिवारमा पूर्व नियुक्ति भ्रमण पद्धति प्रदान गर्ने,
 - ग) आपत्कालीन बसाइका लागि सञ्जाल विकास गर्ने,
 - घ) घरेलु श्रमिकहरूको नियुक्तिमा रहेका असल अभ्यासहरूका सूचनाहरू उपलब्ध गराउँदै रोजगारदाताहरूमा उनीहरूका जिम्मेवारीबारे चेतना अभिवृद्धि गर्ने, यसभित्र आप्रवासी घरेलु श्रमिक सम्बन्धी

रोजगार तथा अध्यागमन कानूनप्रतिको जिम्मेवारी, व्यवस्थाहरूको क्रियान्वयन तथा कानूनको उल्लङ्घनबाट आउने परिणाम र घरेलु श्रमिकहरू तथा उनीहरूका रोजगारदाताहरूलाई उपलब्ध सहयोग सेवाहरू पनि पर्दछन् ।

- ङ) रोजगारीका दौरान तथा पछाडि पनि घरेलु श्रमिकहरूको गुनासा राख्ने संरचनासम्मको पहुँच र सम्बन्धित देशबाट गइसकेको भएता पनि नागरिक तथा फौजदारी कानुनी उपचार पाउने क्षमतालाई सुरक्षित राख्ने र,
- च) घरेलु श्रमिकहरूलाई आफ्ना अधिकार, सम्बन्धित कानून तथा नियमहरू, उपलब्ध गुनासा सुन्ने संरचना र कानुनी उपचार, रोजगारी तथा आप्रवासन कानून र हिंसा, मानव बेचबिखन तथा स्वतन्त्रताको हनन सम्बन्धमा कानुनी संरक्षण र उनीहरूलाई आवश्यक पर्ने अन्य महत्वपूर्ण सूचनाजस्ता विषयमा सूचित गर्नका लागि आम जनतासम्म पुग्ने सेवा उपलब्ध गराउने,

- २) सदस्य रहेका आप्रवासी घरेलु श्रमिकहरूका उद्गम देशहरूले यी श्रमिकहरूको प्रभावकारी संरक्षणका लागि उनीहरूले देश छोड्नु अगाडि नै उनीहरूका अधिकारकाबारेमा सूचित गर्ने, कानुनी सहायता कोषको स्थापना गर्ने, सामाजिक सेवा तथा सक्षम परामर्श सेवा प्रदान गर्ने लगायतका अन्य उचित तरिकाबाट सहयोग पुऱ्याउनु पर्दछ ।

२२. श्रमिक तथा रोजगारदाताका प्रतिनिधिमूलक सङ्घसंस्थाहरू र विद्यमान छन् भने घरेलु श्रमिक तथा उनीहरूका रोजगारदाताका सङ्घसंस्थाका प्रतिनिधिहरूसँग परामर्श गरी कानून, नियम वा अन्य माध्यमबाट घरेलु श्रमिकहरू कार्यरत स्थानमा कामको सम्झौता टुङ्गिएको वा कामबाट निष्कासन गरिएको अवस्थामा उनीहरूलाई आफ्नो पैसा नलाग्ने गरी स्वदेश फिर्ता गर्ने व्यवस्था गर्न सदस्यहरूले पहल गर्नु पर्दछ ।

२३. प्राइभेट इम्प्लोयमेन्ट एजेन्सिज महासन्धि १९९७ (नं.१८१) र प्राइभेट इम्प्लोयमेन्ट एजेन्सिज सिफारिस १९९७ (नं.१८८) का सिद्धान्त तथा पद्धतिलाई

ध्यानमा राख्दै आप्रवासी घरेलु श्रमिकहरू सहित घरेलु श्रमिकहरूका सम्बन्धमा निजी रोजगारी एजेन्सीहरूका असल अभ्यासहरूलाई सदस्यहरूले प्रवर्द्धन गर्नु पर्दछ ।

२४. गोपनीयताको सम्मानका सम्बन्धमा राष्ट्रिय कानून तथा अभ्यास अनुकूल भएको हदसम्म सदस्यहरूले घरेलु श्रमिकहरूमाथि लागू हुने प्रावधानहरूको क्रियान्वयनका लागि खटिएका श्रम निरीक्षक वा अन्य अधिकारीहरूलाई घरेलु श्रम भङ्गरहेका क्षेत्र परिसरमा प्रवेश गर्न अनुमति दिनेबारे सोच बनाउनु पर्दछ ।

२५.

१) सदस्यहरूले श्रमिक तथा रोजगारदाताका प्रतिनिधि मूलक सङ्घसंस्थाहरू र विद्यमान छन् भने घरेलु श्रमिक तथा उनीहरूका रोजगारदाताका सङ्घसंस्थाका प्रतिनिधिहरूसँग परामर्श गरी नीति तथा कार्यक्रमहरू स्थापना गर्नु पर्दछ । यसका निम्ति :

क) घरेलु श्रमिकहरूको पेसागत विकास र रोजगारीको अवसरलाई बढाउन उपयुक्तताको आधारमा उनीहरूलाई साक्षरता तालिम लगायत दक्षता तथा शैक्षिक स्तर अभिवृद्धिका निम्ति प्रोत्साहन गर्ने,

ख) घरेलु श्रमिकहरूको सन्तुलित श्रम जीवनको आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्ने र,

ग) कामको व्यवस्थापन तथा पारिवारिक दायित्वका लागि थप सामान्य प्रयास गर्नु पर्ने परिस्थितिमा घरेलु श्रमिकका सरोकार तथा अधिकारहरूलाई ध्यानमा राखिएको कुरालाई सुनिश्चितता प्रदान गर्ने ।

२) सदस्यहरूले श्रमिक तथा रोजगारदाताका प्रतिनिधि मूलक सङ्घसंस्थाहरू र विद्यमान छन् भने घरेलु श्रमिक तथा उनीहरूका रोजगारदाताका सङ्घसंस्थाका प्रतिनिधिहरूसँग परामर्श गरी घरेलु श्रमका सम्बन्धमा आवश्यक प्रभावकारी नीति बनाउन सघाउने क्रममा आवश्यक तथ्याङ्क सङ्कलनका लागि राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयहरूलाई सुदृढ बनाउन उपयुक्त सूचक र मापन पद्धतिको विकास गर्ने ।

२६.

१) आप्रवासी घरेलु श्रमिकहरू सम्बन्धमा घरेलु श्रमिक सम्बन्धी महासन्धि २०११ र यसको सिफारिसको प्रभावकारी कार्यान्वयनलाई सुनिश्चित गर्नका लागि सदस्यहरूले एकअर्कामा सहयोग गर्नु पर्दछ ।

२) विशेषतः जबर्जस्ती श्रम र व्यक्तिको बेचबिखनका सम्बन्धमा घरेलु श्रमिकहरूको सुरक्षालाई सुदृढ बनाउने उद्देश्यका लागि सदस्यहरूले द्विपक्षीय, क्षेत्रीय र विश्व स्तरमा सदस्यहरूले सहयोग पुऱ्याउनु पर्दछ । यसभित्र सामाजिक सुरक्षामा पहुँच, अन्य देशमा घरेलु श्रमको काम दिलाइरहेका निजी रोजगार एजेन्सीहरूका गतिविधिहरूको अनुगमन, असल अभ्यासहरूको प्रवाह र घरेलु श्रम सम्बन्धमा तथ्याङ्क सङ्कलनजस्ता कुराहरू पनि पर्दछन् ।

३) सामाजिक तथा आर्थिक विकास, गरिबी निवारण कार्यक्रम र आधारभूत शिक्षामा सहयोग लगायत अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगलाई सुदृढ गराई सदस्यहरूले यस महासन्धिको प्रावधानहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि एकअर्कामा सहयोग पुऱ्याउन समुचित कदम उठाउनु पर्दछ ।

४) कुटनीतिक सन्दर्भमा सदस्यहरूले निम्नानुसार विचार गर्नु पर्दछ :

क) कुटनीतिक क्षेत्रमा कार्यरत व्यक्तिहरूका लागि घरेलु श्रमिकहरूको अधिकार हननबाट संरक्षणको लक्ष्यका साथ नीति तथा आचार संहिता लागू गर्ने र,

ख) घरेलु श्रमिकहरूमाथि हुन सक्ने दुर्व्यवहारलाई सम्बोधन गर्ने तथा रोकनका लागि द्विपक्षीय, क्षेत्रीय तथा बहुपक्षीय स्तरमा एकअर्काबिच सहयोग उपलब्ध गराउने ।